

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

TEZĂ DE DOCTORAT

**Marea guvernare de orientare conservatoare (1871-1876):
aspecte de politică internă și externă**

REZUMAT

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Gheorghe CLIVETI m.c.A.R.

Student-doctorand:

Ioan-Gabriel CHIRĂȘ

Iași
2026

Cuprins

Introducere Error! Bookmark not defined.

CAPITOLUL I În direcția ordinii și stabilității dinastiei ... Error! Bookmark not defined.

I. 1. O privire asupra grupărilor conservatoare de la instituirea monarhiei până la 1871. Conservatorii- garanți ai ordinii. Viziune și acțiuni Error! Bookmark not defined.

I. 2. Contextul numirii cabinetului conservator 20

I. 3. Legături și interese. Un profil al cabinetului conservator Error! Bookmark not defined.

I. 4. Asigurarea unei majorități confortabile. Alegerile din 1871 .. Error! Bookmark not defined.

I. 5. Dovezi reciproce de atașament. Vizita perechii princiare din primăvara lui 1871 Error! Bookmark not defined.

Capitolul II O moștenire grea. De la falimentul Strousberg la Concesiunea Crawley Error! Bookmark not defined.

II. 1. De la „Regele căilor ferate” la „Coțcăriile doctorului Strousberg” Error! Bookmark not defined.

II. 2. „Astăzi chestiunea de învoială între noi cu Strousberg s-a înmormântat pentru totdeauna”. Rezilierea concesiunii Error! Bookmark not defined.

II. 3. Concesiunea Crawley: O soluție pentru joncțiunea căilor ferate Error! Bookmark not defined.

Capitolul III Pilonii redresării bugetare. De la monopolul tutunului la licența băuturilor spirtoase Error! Bookmark not defined.

III. 1. Monopolul tutunului Error! Bookmark not defined.

III. 2. Taxa de timbru și înregistrare Error! Bookmark not defined.

III. 3. Licența băuturilor spirtoase Error! Bookmark not defined.

Capitolul IV Organizarea locală și ordine publică Error! Bookmark not defined.

IV. 1. Legea consiliilor județene Error! Bookmark not defined.

IV. 2. Legea comunală Error! Bookmark not defined.

IV. 3. „Căci este un ce foarte serios de a ne ocupa de soarta unui individ, de mintea lui, de educația lui și de morala lui”. Legea asupra regimului închisorilor (1874) Error! Bookmark not defined.

IV. 4. Legea puterii armate Error! Bookmark not defined.

Capitolul V „Un program de guvernare perturbat” Error! Bookmark not defined.

V. 1. „Aici noi am pus piciorul cu fermitate și cugetări leale”. Presa și Codul Penal Error! Bookmark not defined.

V. 2. Creditul Funciar din 1873. O instituție problematică Error! Bookmark not defined.

V. 3. Demisii și decizii	Error! Bookmark not defined.
Capitolul VI Aspecte de politică externă	Error! Bookmark not defined.
VI. 1. Independența	Error! Bookmark not defined.
VI. 2. Expoziția universală de la Viena și „proiectul independenței”	Error! Bookmark not defined.
VI. 3. Legea vamală. Drumul spre independența economică și politică	Error! Bookmark not defined.
VI. 4. Câteva date pe scurt despre Convenția comercială din 1875	Error! Bookmark not defined.
VI. 5. Demisia lui Vasile Boerescu	Error! Bookmark not defined.
Capitolul VII Prăbușirea majorității: de la tensiunile parlamentare la capitularea executivului.....	Error! Bookmark not defined.
VII. 1. „Pe deputații care-l vor ajuta, îi va recomanda să se realegă la viitoarea Cameră”. Alegerile pentru Camera Deputaților (1875)	Error! Bookmark not defined.9
VII. 2. Epilogul politic din 1876: blamul Senatului, remanieri, incertitudini și retragerea executivului.....	Error! Bookmark not defined.
Concluzii	200
Bibliografie.....	204

Importanța și relevanța temei

Studiul evoluției politice, instituționale și legislative a statului român modern în prima decadă de după instaurarea dinastiei de Hohenzollern-Sigmaringen reprezintă un demers istoriografic de o importanță fundamentală și de o mare complexitate. Perioada cuprinsă între anii 1871-1876, circumscrisă în istoriografie sub sintagma „marea guvernarea conservatoare” (sau mai corect, „marea guvernarea de orientare conservatoare”), constituie un reper crucial pentru înțelegerea modului în care România a depășit o fază de acută instabilitate politică și a intrat pe calea unei maturizări indispensabile obținerii independenței de stat.

Fundalul istoric imediat anterior anului 1871 fusese marcat de o succesiune rapidă de cabinete guvernamentale de scurtă durată, de o radicalizare a opoziției liberale (culminând cu mișcarea de la Ploiești din 1870 și cu tulburările antidinastice din martie 1871 de la Sala Slătineanu) și de o profundă neîncredere a marilor puteri europene în capacitatea românilor de a se autoguverna fără a genera instabilitate în „Chestiunea Orientală”. În acest context de criză continuă, în care principele Carol I luase în serios în calcul abdicarea, preluarea puterii de către Lascăr Catargiu la 11 martie 1871 a salvat nu doar tronul, ci însăși construcția statală edificată începând cu anul 1859.

Istoriografia problemei și nuanțările critice

Reevaluarea acestei guvernări este necesară în istoriografia actuală pentru a nuanța o perspectivă adesea unilaterală, moștenită de la opoziția liberală a vremii, care descria regimul ca fiind rigid și ostil modernizării. În realitate, analiza documentelor arată o dinamică mult mai complexă. Deși inițial au existat intenții de a modifica textul liberal al Constituției de la 1866, liderii conservatori au înțeles rapid dificultățile unui asemenea demers, alegând o abordare prudentă. Guvernarea a devenit astfel, conform formulei consacrate de Titu Maiorescu, „cea mai tare expresie a ideii conservatoare în limitele Constituției de la 1866.”

Conservatorismul românesc din perioada 1871-1876 nu a fost unul pur ideologic, ci a reprezentat o coaliție pragmatică de forțe și nuanțe: de la „bătrânii boieri”, până la tinerii junimiști grupați în jurul lui P. P. Carp și Maiorescu, sau moderații/centriștii conduși de Vasile Boerescu și Dimitrie Ghica. Ceea ce i-a unit nu a fost un set rigid de dogme, ci un program de ceea ce am numi astăzi „salvare națională”, bazat pe trei piloni: ordinea publică, redresarea financiară prin impozitarea responsabilă și o politică externă de emancipare treptată, dar sigură, de sub suzeranitatea otomană. Din punct de vedere istoriografic, lucrarea valorifică contribuțiile unor autori de referință, de la Titu Maiorescu și C. Gane, trecând prin analizele detaliate ale lui Apostol Stan, și până la noile direcții impuse de „Școala istorică de la Iași” (Gheorghe Cliveti, Vasile Russu, Simion-Alexandru Gavriș).

Baza izvoarelor și metodologia

Abordarea metodologică a tezei se fundamentează pe principiile clasice ale cercetării istorice: obiectivitatea, analiza comparativă și hermeneutica textului documentar. Corpusul de izvoare utilizat este structurat în trei categorii majore. Documentele oficiale și dezbaterile parlamentare au fost cercetate sistematic pentru a reconstitui dinamica actului de guvernare (decrete, legi, raporte, circulare), în timp ce dezbaterile parlamentare au permis surprinderea argumentelor tehnice și a tacticilor de obstrucție ale opoziției. Memoriile, jurnalele și corespondența privată, alături de arhivele private ale unor oameni politici, au oferit o perspectivă intimă asupra resorturilor deciziei politice și a culiselor puterii. Presa de epocă, reprezentată de publicațiile ambelor tabere politice a fost analizată pentru a surprinde climatul de opinie publică și strategiile de argumentare guvernamentală versus contestarea opoziției.

Cuprinsul lucrării

Fundamentarea politică și contextul instaurării cabinetului conservator (1871)

După abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza și urcarea pe tron a principelui Carol I, viața politică din România a traversat o perioadă de efervescență și fragmentare. Grupările politice trebuiau să se redefinească în noul cadru constituțional. Pentru conservatori, lipsa unui lider incontestabil după moartea lui Barbu Catargiu a constituit un dezavantaj major în fața omogenității relative a liberalilor radicali. În primii ani (1866-1871), conservatorii s-au coalizat mai degrabă pe baza unor interese punctuale sau ca o reacție de frânare a tendințelor legislative liberale, fără a propune inițial un program de guvernare coerent și de durată. Cu toate acestea, pe tărâmul ideilor, conservatorii împărtășeau un fond comun: antirevoluționismul, reformarea prudentă a instituțiilor, progresul bazat pe evoluție organică și respectarea ordinii și legalității.

Criza din martie 1871 și soluția Catargiu

Instaurarea guvernului condus de Lascăr Catargiu la 11 martie 1871 nu a reprezentat un fapt izolat, ci punctul culminant al unei crize active de câțiva ani. Eșecul guvernelor anterioare de coaliție sau liberale de a asigura stabilitatea financiară și ordinea publică, amplificat de radicalismul mișcărilor antidinastice (culminând cu incidentul de la Sala Slătineanu din 10/11 martie 1871), aduseseră monarhia în pragul abdicării. În acest punct de inflexiune, principele Carol I s-a orientat către conservatori ca singură forță capabilă să garanteze ordinea internă și să recâștige încrederea marilor puteri europene. Numirea lui Lascăr Catargiu a încheiat perioada de incoerență politică și a inaugurat o alianță strategică între coroană și structurile conservatoare, bazată pe autoritate executivă și respectarea strictă a ordinii de drept.

Profilul echipei ministeriale

Analiza socio-profesională a membrilor cabinetului Catargiu a relevat o combinație inteligentă de competență tehnică și experiență administrativă. Lascăr Catargiu, președinte al consiliului de miniștri și ministru de interne a fost recunoscut pentru fermitate, sobrietate și lunga sa carieră administrativă. Petre Mavrogheni a fost apropiat ideologic de premier și un experimentat economist. Gheorghe Costaforu s-a individualizat ca un jurist bine pregătit și reprezentant al aripii moderate în politica externă. Nicolae Kretzulescu a fost prim-ministru sub Cuza, cooptat pentru a asigura o punte de deschidere spre moderați. Christian Tell era una dintre figurile pașoptiste cu o autoritate morală incontestabilă, motiv pentru care a deținut o bună parte a guvernării portofoliul ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. Alături de Catargiu până la finalul guvernării s-a regăsit I. Em. Florescu, la ministerul de Război, general cu o pregătire solidă, chemat să garanteze pregătirea armatei în fața eventualelor conflicte armate.

Legitimarea electorală și vizita princiară

Pentru a ieși din minoritatea parlamentară moștenită de la vechea cameră, guvernul a recurs la dizolvare și la organizarea de noi alegeri în primăvara anului 1871. Prin intermediul unei acțiuni administrative ferme, dirijate prin circulare riguroase transmise prefectilor, conservatorii au obținut o victorie zdrobitoare în scrutinul din aprilie-mai 1871.

Criza economică și soluționarea epopeii feroviare

Una dintre cele mai grele moșteniri lăsate cabinetului Catargiu a fost conturată de „Afacerea Strousberg”. Concesiunea acordată în septembrie 1868 consorțiului condus de magnatul prusac Bethel Henry Strousberg pentru construirea unei rețele feroviare de 914 km se dovedise a fi un grav eșec economic și un factor de profundă instabilitate politică (fiind intens exploatată de propaganda anti-dinastică). Declanșarea falimentului de către Strousberg la sfârșitul anului 1870, refuzul de a achita cupoanele scadente ale obligațiunilor și deficiențele majore în execuția

lucrărilor au adus statul român în pragul incapacității de plată. Situația a fost agravată de presiunile diplomatice exercitate de cancelarul german Otto von Bismarck, care a intervenit pentru a proteja interesele deținătorilor de titluri din Germania. Confruntat cu riscul unui conflict diplomatic major și al compromiterii creditului extern, guvernul Catargiu a acționat pe două planuri: juridic (prin acțiuni în justiție și constituirea unui tribunal de arbitraj pentru anularea concesiunii) și legislativ. Prin legile votate în iulie și decembrie 1871, parlamentul României a consfințit rezilierea concesiunii Strousberg și a aprobat preluarea negocierilor cu un comitet al deținătorilor de obligațiuni (grupul condus de bancherul Gerson von Bleichroder și Adolph von Hanseemann), care s-au constituit într-o societate pe acțiuni însărcinată să finalizeze rețeaua feroviară. Această soluție de compromis a permis eșalonarea datoriilor, reducerea ratelor dobânzilor și reluarea lucrărilor de infrastructură sub un control strict guvernamental.

În paralel cu salvarea rețelei principale, strategia economică a cabinetului a vizat deschiderea de noi puncte de joncțiune cu rețeaua feroviară a Austro-Ungariei (spre a asigura o ieșire eficientă pe piețele europene). După numeroase dispute parlamentare legate de riscurile strategice și economice ale unor rute precum Ploiești-Predeal, guvernul a reușit să finalizeze în 1875 negocierea și acordarea concesiunii pentru liniile Ploiești-Predeal și Adjud-Tg. Ocna către antreprenorul englez Crawley. Deși contestată de opoziție și marcată de dificultăți ulterioare de execuție, concesiunea Crawley a reprezentat ultima mare încercare a epocii de a externaliza lucrările majore de infrastructură prin intermediul marilor companii străine.

Redresarea bugetară și reforma fiscală

Găsind un tezaur public epuizat și un stat confruntat cu deficite structurale cronice, ministrul de finanțe Petre Mavrogheni a implementat un pachet riguros de reforme bazat pe dezvoltarea impozitării indirecte. Această opțiune a fost dictată de necesitatea de a genera venituri sigure, predictibile și rapide, capabile să acopere serviciul datoriei publice și să finanțeze funcționarea aparatului de stat fără a bloca total fragila economie agrară prin suprataxarea directă a proprietății. Cei trei piloni ai redresării fiscale s-au bazat pe: monopolul tutunului, taxa de timbru și înregistrare și licența băuturilor spirtoase. În privința monopolului tutunului, prin legea adoptată în decembrie 1871, statul a instituit un monopol strict asupra cultivării, prelucrării și comercializării tutunului, concesionat ulterior unui consorțiu bancar internațional. În schimbul exclusivității, statul își asigura un venit fix substanțial și un control administrativ riguros asupra producției. Imediat după monopol, a urmat în februarie 1872 taxa de timbru și înregistrare, care a modernizat sistemul tranzacțiilor juridice, comerciale și civile, introducând o gamă clar structurată de timbre fixe și proporționale aplicabile actelor oficiale. Deși inițial contestată de mediul comercial și afectată de dificultăți de interpretare administrativă, taxa a devenit rapid o sursă

importantă de venit ordinar la buget. În final, urmărind atât aspectul fiscal, cât și cel moralizator, licența băuturilor spirtoase a impus o taxă pentru toate stabilimentele care comercializau băuturi alcoolice. Măsura a redus numărul excesiv de cârciumi rurale și urbane și a adus fonduri importante la buget, generând totodată vii controverse politice și diplomatice din cauza prevederilor restrictive ale articolului 8.

Modernizarea instituțională. Administrație, justiție și apărare

Viziunea conservatoare privind organizarea teritorială a căutat un echilibru între necesitatea centralizării administrative și principiul descentralizării înscris în constituție. Legea consiliilor județene din 1872 a redus numărul consilierilor, a stabilit comitete permanente de trei membri și a impus ca directorul prefecturii să asigure secretariatul acestora, întărind rolul prefectului ca exponent al puterii centrale, dar introducând în același timp reguli stricte de control financiar prin Curtea de Conturi. În același timp, legea comunală (1874) a redefinit pragul demografic minim pentru formarea comunelor rurale spre a asigura viabilitatea economică a acestora, a reorganizat corpul electoral pe colegii cu un cens ridicat și a consacrat numirea primarilor de către puterea executivă din rândul consilierilor aleși.

Reforma regimului carceral s-a tradus prin Legea închisorilor din 1874. Sub coordonarea inspectorului general Ferdinand de Perrieres și susținută ferm de cabinet, legea a reprezentat un moment de referință în umanizarea și modernizarea sistemului de detenție din România. Adoptând sistemul „auburnian” (izolare nocturnă și muncă în comun), noul act normativ a instituit clasificarea riguroasă a stabilimentelor (închisori preventive, de muncă silnică, corecționale și pentru minori), separarea deținuților și crearea unor comisii de supraveghere, aliniind legislația românească la standardele europene ale epocii.

O altă constantă a cabinetului, de altfel și a principelui Carol I, a fost reorganizarea armatei române. Conștienți de rolul covârșitor al armatei în perspectiva iminentelor crize internaționale, ministrul Florescu și principele Carol I au impus un vast program de modernizare. Prin legile și regulamentele adoptate în această perioadă, s-a urmărit creșterea efectivelor instruite, îmbunătățirea dotării tehnice, clarificarea statutului de corpului ofițeresc și consolidarea structurilor de rezervă, transformând armata într-un pilon de bază al suveranității naționale.

Politica externă

În context internațional, cabinetul conservator a trebuit să dovedească o extremă prudență printre interesele divergente ale puterilor garante, confruntându-se permanent cu opoziția tacită sau fățișă a Imperiului Otoman, care căuta să limiteze atributele autonomiei statului român. Sub coordonarea unor miniștri de externe precum Gheorghe Costaforu și Vasile Boerescu, diplomația românească a promovat o politică de „fapte împlinite”, urmărind obținerea unei recunoașteri de

factor a suveranității statului prin crearea de instituții consulare sau agenții diplomatice proprii, semnarea de convenții comerciale și participarea directă la manifestări internaționale. Un moment de o importanță deosebită în strategia de imagine externă a României a fost participarea la Expoziția Universală de la Viena din 1873. În pofida rezervelor inițiale și a dificultăților financiare, guvernul a alocat fondurile necesare pentru amenajarea unui pavilion național propriu. Prezența României la Viena a permis prezentarea potențialului economic, agricol și cultural al țării în fața lumii europene, contestând indirect pretențiile suzerane ale otomanilor și afirmând aspirațiile de modernizare și egalitate în rândul națiunilor civilizate. „Bătălia” pentru independență economică a atins un punct culminant prin adoptarea noilor tarife vamale autonome și prin negocierea dificilă a convenției comerciale cu Austro-Ungaria din 1875. Într-o perioadă în care Poarta contesta dreptul României de a încheia tratate internaționale de sine stătătoare, cabinetul Catargiu a susținut cu fermitate că autonomia internă include și prerogativa comercială. Convenția cu Austro-Ungaria, deși contestată în interior de mediile liberale care se temeau de concurența produselor austriece, a reprezentat un succes diplomatic imens, forțând recunoașterea juridică a capacității României de a derula relații internaționale bilaterale.

Amurgul guvernării

După o longevitate politică fără precedent din istoria post-pășoptistă a României (cinci ani de guvernare neîntreruptă), uzura puterii și presiunile conjugate ale opoziției liberate au condus la o criză de coeziune în tabăra conservatoare. Alegerile parlamentare din primăvara anului 1875 s-au desfășurat într-o atmosferă de profundă contestare publică marcate de acuzații vehemente de intervenție administrativă. Deși conservatorii au reușit să își mențină o majoritate formală în parlament, aceasta a devenit extrem de fragilă și vulnerabilă la manevrele de culise.

Iarna anilor 1875-1876 a adus guvernul în fața unor blocaje financiare, presiuni externe legate de datoria feroviară iar conflictul din Balcani anunța noi greutăți pe scena internațională. Demisiile din interiorul cabinetului deveniseră un alt semn că acesta trebuia să se retragă. În cele din urmă, votul de blam exprimat de Senat în primăvara lui 1876 a consfințit retragerea lui Catargiu și predarea puterii, încheind o epocă decisivă.

Teza de doctorat demonstrează în mod convingător că „marea guvernare de orientare conservatoare” (1871-1876) nu a reprezentat o simplă paranteză autoritară sau o fază de stagnare, ci piatra de temelie a maturizării statului român modern. Prin redresarea financiară realizată de Petre Mavrogheni, soluționarea marilor crize ale infrastructurii feroviare, modernizarea legislației administrative, penitenciare și militare, precum și prin curajul diplomatic de a afirma autonomia economică în fața Porții, cabinetul condus de Lascăr Catargiu a oferit României stabilitatea politică

și structura instituțională indispensabilă fără de care triumful din Războiul de Independență (1877-1878) ar fi fost imposibil de conceput.

Bibliografie

I. Izvoare

Arhivele Naționale Istorice Centrale București

- Fond Casa Regală
- Fond Casa Regală-Personale Carol I
- Fond Filipescu
- Fond Ministerul de Interne
- Fond Parlament

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași

- Colecția Documente – Pachet 1050
- Fond Primăria Iași

Ministerul Afacerilor Externe, Arhiva Istorică

- Fond Paris – Politice

Biblioteca Națională a României, Arhiva Istorică

- **Fond Brătianu**
- Fond Kogălniceanu
- Fond Saint Georges

Biblioteca Academiei Române

- Arhiva Lascăr Catargiu

II. Presă

- „Alegătorul Liber”, 1875

- „Curierul Bucureștilor”, 1875
- „Curierul de Dorohoiu”, 1874
- „Curierul de Iasi”, 1872
- „Daracul”, 1871
- „Desbaterile Senatului României”, sesiunea 1871-1872, sesiunea 1872-1873, sesiunea 1873-1874
- „Ghimpele”, 1871, 1872, 1873
- „Informațiunile”, 1871
- „Monitorul Oficial”, 1871-1876

- „Noul Curieru Român” , 1873
- „Poporul”, 1871-1876
- „Pressa”, 1871-1876
- „Românul”, 1871-1876
- „Secolul”, 1871
- „Telegraful de București”, 1871, 1873, 1875
- „Trompeta Carpaților”, 1866, 1871, 1873
- „Uniunea Liberală”, 1871

III. Amintiri, Corespondență, Jurnale, Scrieri de epocă

- Bacalbașa Constantin, *Bucureștii de altădată*, vol. I, Editura Humanitas, București, 2014.
- Bălăceanu Iancu, *Memoriile unui pașoptist model. Amintiri politice și diplomatice*, Editura Humanitas, București, 2019.
- Bengescu George, *Câteva suvenire ale carierei mele*, Paul Lacomblez, Bruxelles, 1899.
- Boerescu Vasile, *Discursuri politice (1859-1873)*, vol I, Atelierele Grafice Socec, București, 1910.
- *Cuvântările Regelui Carol I (1866-1914)*, vol. I, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939.
- Gane Constantin, *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, vol I, Editura Ziarului „Universul”, București, 1936.
- Kretzulescu Nicolae, *Deslușiri asupra monopolului tutunului*, București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1867.
- Kogălniceanu Mihail, *Cestiunea Strousberg*, Tipografia Goldner, Iași, 1872.
- Lahovary Alexandru, *Discursuri politice 1881-1896*, Tipo-Litogr. și Fonderia de Litere Dor. P. Cuc, București, 1905.
- *Lucrări pregătitoare cu privire la înființarea creditelor fonciare în România*, vol. I, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, București, 1899.
- Maiorescu Titu, *Discursuri parlamentare cu privire asupra desvoltărei politice a României sub domnia lui Carol I*, vol I, Editura Librăriei Socec, București, 1897.
- Idem, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, Editura Librăriei Socec, București, 1925.

- Idem, *Jurnal și epistolar*, vol. VII, ediție îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru, Editura Minerva, București, 1987.
- *Memoriile regelui Carol I al României de un martor ocular*, ediție de Stelian Neagoe, Vol. I, II, București, Editura Scripta, 1992, 1993, vol. III, Editura Machiavelli, 1994.
- Rosetti Radu, *Amintiri*, Editura Humanitas, București, 2017.
- Severeanu C. D., *Din amintirile mele (1853-1928)*, vol. I, Tipografia Bucovina „I. E. Torouțiu”, București, 1929.
- Vulpescu Iordache, *Spionul Prusian sau Principele Carol de Hohenzollern domn al României*, Berlin, 1875.

IV. Izvoare juridice

- Bujoreanu M. Ioan, *Appendice la colecțiunea de legiurile României vechi și noi*, vol. II, Noua Typhographia a Laboratorulu Romani, București, 1875.
- Idem, *Colecțiune de legiurile României, vechi și noi, câte s-au promulgat până la finele anului 1870*, vol. I, București, 1873.
- Idem, *Colecțiune de legiurile României vechi și noi*, vol. II.1, București, 1875.
- *Concesiunea căilor ferate concedată companiei Strousberg*, Imprimeria statului, București, 1870.
- Epureanu Kostaki Manolaki, *Proiect de lege asupra creditului fonciar din România*, București, 1872.
- Mitilineu M., *Collectiune de tratatele si conventiunile Romaniei cu puterile straine de la annulu 1368 până în zilele nostre*, Noua Typographie a laboratorilor român, București, 1874.

V. Instrumente de lucru

- *Bibliografia istorică a României*, III, secolul XIX, tom. 5, Editura Academiei R. S. R., București, 1974.
- Bulei Ion, *Guverne și guvernanți (1866-1916)*, Editura Silex, București, 1994.
- *Independența României. Documente*, vol. IV, Editura Academiei R. S. R., București, 1978.

- Oncescu Iulian, *Texte și documente privind istoria modernă a românilor (1774-1918)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.
- *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente (1859-1919)*, vol. I, ediție îngrijită de Ion Mamina, Gheorghe Neacșu, George G. Potra, Fundația Europeană „Titulescu”, București, 2004.

VI. Lucrări generale

- Adăniloaie Nichita, *Independența națională a României*, Editura Academiei R. S. R., București, 1986.
- Idem, *Înființarea reprezentanței diplomatice a României la Berlin*, în volumul *Reprezentanțele diplomatice ale României (1859-1917)*, vol. I, coordonator Gheorghe Căzan, Editura Politică, București, 1967, pp. 215-234.
- Alecsandri Vasile, *Opere*, vol X, Editura Minerva, București, 1985.
- Andreescu Oana, Leașu Florin, Rogozea Liliana, *Alcoholism in Romania in the late nineteenth century and at the beginning of the twentieth century*, in „Clujul Medical”, 2014, vol. 87, no. 4, p. 288-292.
- Angelescu Constantin, *Cei dintâi români doctor în drept dela Paris*, extras din „Dreptul”, nr. 28 și 29 din 1928, Fundația Culturală Regele Mihai I, București.
- Ardeleanu Constantin, *Some information regarding the prisons of Galați (Galatz) at the middle of the XIXth century*, in „Danubius” XXIX, 2011, pp. 163-167.
- Aslan Th. C., *Studiu asupra monopolurilor în România*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.
- Balog Iosif Marin, Balog Anișoara, *Relațiile economice româno-germane și mecanismele lor de articulare între anii 1866-1890*, în „Revista Bistriței”, nr. XII, 2008, pp. 321-332.
- Barbu G., *Nicolae Kretzulescu*, Editura Științifică, București, 1964.
- Băicoianu C. I., *Istoria politicei noastre monetare și a băncii naționale*, vol I, partea I, Editura Cartea Românească, București, 1932.
- Bărbăntan Gheorghe, *Unele aspecte privind relațiile comerciale româno-austro-ungare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie G. Barițiu”, Seria Historica, XLIX, Cluj, 2010, pp. 299-308.

- Bărbulescu Constantin, *România medicilor. Medici, țărani și igienă rurală în România de la 1860 la 1910*, Editura Humanitas, București, 2015.
- Berindei Dan, *Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866). Liste de miniștri*, în „Revista Arhivelor”, an II, nr. 1, București, 1959, pp. 147-163.
- Bogdan N. A., *Regele Carol I și a doua sa capitală*, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1916.
- Botez Constantin, *Epopoea feroviară românească*, Editura Sport-Turism, București, 1977.
- Brătescu Liviu, *Alexandru N. Lahovari. Diplomatul și omul politic*, în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr. 31, 2017, pp. 85-103.
- Idem, *România la răscruce. Anul 1866*, Institutul European, București, 2014.
- Bridge F. R., Bullen Roger, *The Great Powers and the European State System (1814-1914)*, Pearson education Limited, 2005.
- Bruno Ștefan, *Istoria și reforma închisorilor românești*, în „Revista Română de sociologie”, serie nouă, an XVII, nr. 5-6, 2006, pp. 485-512.
- Idem, *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*, Editura Institutul European, Iași, 2006.
- Bulei Ion, *Conservatori și conservatorism în România*, Editura Enciclopedică, București, 2000.
- Bușe Constantin, *Comerțul exterior prin Galați sub regimul de port franc (1837-1883)*, Editura Academiei R. S. R., București, 1976.
- Buța Viorel, Manoliu Nicolae, *Reformele lui Alexandru Ioan Cuza privind sistemul național de apărare*, în „Revista de Științe militare”, nr. 3/2024, pp. 56-62.
- Candiano-Popescu Alexandru, *Amintiri din viața-mi (1867-1898)*, ediție îngrijită de Constantin Corbu, Editura Eminescu, București, 1998.
- Căpușan Andrei Alexandru, *Diplomați români de elită*, vol. I, Editura Ars Docendi, București, 2009.
- Ceobanu Adrian-Bogdan, *Atitudini și stări de spirit în mediul politic românesc cu privire la Rusia (1866-1877)*, în volumul *Relațiile internaționale. Lumea de ieri, lumea de mâine*, Paul Nistor (coordonator), Editura PIM, Iași, 2007, pp. 56-65.
- Idem, *Câteva informații privind personalul diplomatic al Legației României de la Sankt-Petersburg (1881-1886)*, în volumul *Diplomație și destine diplomatice în lumea*

românească, Paul Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu (coordonatori), Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, pp. 227-242.

- Idem, *Politică și diplomatie la sfârșitul secolului XIX. Din istoria relațiilor româno-ruse (1878-1899)*, Editura Univ. „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017.
- Idem, *Secretari generali ai Ministerului Afacerilor Străine (1878-1918). Studii și documente*, Editura Univ. „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2019.
- Chiș Ioan, *Drept execuțional penal. Istoria închisorilor românești. Legislația închisorilor din feudalism până în anul 1989. Executarea pedepselor privative de libertate*, Editura Universul Juridic, București, 2013.
- Cliveti Gheorghe, *România și crizele internaționale (1853-1913)*, Editura Fundației Axis, Iași, 1997.
- Idem, *România și Puterile Garante*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1988.
- *Conservatorismul românesc. Concepte, idei, programe*, antologie de Laurențiu Vlad, Editura Nemira, București, 2006.
- Corivan Nicolae, *Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- Dame Frederic, *Histoire de la Roumanie contemporaine depuis l'avènement des princes indigènes jusqu'à nos jours:(1822-1900)*, Felix Alcan, 1900.
- Damean Sorin Liviu, *Carol I al României*, vol. I, Editura Paideia, București, 2000.
- Idem, *Carol I al României. Un monarh devotat*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.
- Idem, *Diplomați englezi în România (1866-1880)*, vol. I, Editura Universitaria, Craiova, 2008.
- Idem, *Monarhia constituțională în România: De la instituirea regimului la proclamarea regatului 1866-1881*, teză doctorat, Iași, 2000.
- Delbecke Bram, *The Political Offence and the Safeguarding of the Nation State: Constitutional Ideals, French Legal Standards and Belgian Legal Practice, 1830–70*, in „Comparative Legal History”, Volume 1, Issue 1/2013, pp. 63-66.
- Dincă Dragoș Valentin, *Sistemul administrativ românesc. Inspirație franceză și adaptare autohtonă*, Editura Economică, București, 2012.
- Dobrovici Gheorghe, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1934.

- Eddie M. Scott, *Limits on the fiscal Independence of Sovereign States in Customs Union: "Tax Union" Aspects of the Austro-Hungarian Monarchy, 1868-1911*, in „Hungarian Studies Review”, vol IX, no. 2, 1982, pp. 7-28.
- Emilciuc Andrei, *Evoluția sistemului de accize în Basarabia (1863-1893)*, în „Revista științifică a Universității de stat din Moldova, nr. 10 (200), 2024, pp. 13-22.
- Felix Iacob, *Istoria igienei în România în secolul al XIX-lea*, Institutul de arte grafice Carol Gobl, București, 1901.
- Florescu Radu R., *Generalul Ioan Emanoil Florescu. Organizator al armatei române moderne*, Editura Militară, București, 2004.
- Fremdling Rainer, *European Railways 1825-2001. An Overview*, Groningen Growth and Development Centre, 2002.
- Gavriș Simion-Alexandru, *Câte ceva despre „un conservator de stânga” din secolul XIX: Alexandru C. Catargiu*, în „Convorbiri Literare”, nr. 7 (319), 2022, pp. 136-139.
- Idem, *Ipostazele unei biografii politice. Manolache Costache Epureanu*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2013.
- Idem, *Politică, fantasme și multe trimiteri savante: Nicolae Blaremburg (1837-1896)* în „Convorbiri Literare”, nr. 11 (323), 2022, pp. 145-148.
- Idem, *Viața și opiniile prințului Grigore Mihail Studza (1821-1901)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015.
- Giurgea Mihai, *Rolul, obligațiile și drepturile apărătorului persoanei private de libertate în perioada antebelică*, în „Universul Juridic”, nr. 2, februarie 2024, pp. 45-49.
- Gudin Cristina, *Înființarea instituțiilor financiare ale României moderne 1864-1888*, în „Analele Universității București”, seria istorie, an L, 2001, pp. 27-44.
- Guțan Manuel, *Istoria administrației publice românești*, Editura Hamangiu, Iași, 2006.
- Iordache Anastasie, *Christian Tell (1808-1884)*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976.
- Idem, *Originile conservatorismului politic din România și rezistența sa contra procesului de democratizare 1821-1882*, Editura politică, București, 1987.
- Iordăchiță Florin, *Un bilanț al alegerilor parlamentare din timpul domniei lui Carol I*, în „Studii și articole de istorie”, nr. 81/2014. pp. 44-58.
- Iorga Nicolae, *Istoria presei românești*, Atelierele Societății Anonime „Adevărul”, București, 1922.

- Idem, *Politica externă a regelui Carol I*, Institutul de arte grafice, București, 1916.
- *Istoria parlamentului și a vieții parlamentare în România*, Editura Academiei R.S.R., București, 1983.
- Jelavich Charles, Jelavich Barbara, *Formarea statelor naționale în Balcani 1804-1920*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006.
- Kogălniceanu Mihail, *Opere*, IV, partea a II-a, ediție îngrijită de Georgeta Penelea, Editura Academiei R. S. R., București, 1980.
- Marcel I. Adrian, Drăghici Tudor, *Înființarea consiliului județean Gorj. Mandatul 1864-1868*, teză de doctorat, Craiova, 2022.
- Marinescu Beatrice, *Romanian-british political relations 1848-1877*, Editura Academiei R. S. R., București, 1983.
- Marton Silvia, *Republica de la Ploiești și începuturile parlamentarismului în România*, Editura Humanitas, București, 2014.
- Moglan Bianca Loredana, *Petre P. Mavrogheni: om politic și diplomat*, teză doctorat, Iași, 2025.
- Neagoe Sever, Tender Ilie, Văduva Gheorghe, *Istoria grănicerilor și a începutului poliției de frontieră*, Editura Scaiul, București, 2004.
- Neculae Marius, *Închisoarea de la Râmnicu Sărat (1862-1963). Zece întrebări și răspunsuri*, în „Spații culturale”, nr. 75/2021, pp. 7-11.
- Nedelcu Paul-Iulian, *Descentralizarea. Studiu comparativ*, Editura Universul Juridic, București, 2015.
- Negulescu Paul, *Tratat de drept administrativ român. Organizarea administrativă a României*, Tipografia Gutenberg, București, 1903-1904.
- Ornea Zigu, *Viața lui Titu Maiorescu*, vol. I, Cartea Românească, București, 1986.
- Pasat Octavian, *Analiză asupra infracțiunilor vamale comise pe teritoriul României până în anul 1989 prin prisma metodei istorice*, în „Revista națională de drept”, nr. 3/2014, pp. 64-69.
- Petculescu Nicolae, *Problema C.F.R. Istoric. Completări. Îmbunătățiri*, Editura Cultura Națională, București, 1923.
- Polihroniade Mihail, Tell Christian, *Domnia lui Carol I*, vol I, Vremea, București, 1937.
- Popescu Toader, *Proiectul feroviar românesc (1842-1916)*, Editura Simetria, București, 2014.

- Rădulescu Mihai-Sorin, *La începuturile diplomației moderne românești: ceva nou despre Ludovic steege*, în „Acta Marisiensis”, Seria Historia, 2004, pp. 102-109.
- Rosetti Radu, *Garda Națională. Scurt istoric. Rostul ei în războiul din 1877-1878*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile secțiunii istorice, seria III, tomul XXV, 1942-1943, pp. 483-510.
- Idem, *Regele Carol I militar*, în „Arhiva Românească”, tom IV, 1940, pp. 23-37.
- Russu Vasile, *Viața politică în România (1866-1871). De la domnia pământească la prințul străin*, vol. I, II, Editura Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 2001.
- Shaw J. Stanford, Shaw Ezel Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, vol. II, Cambridge University Press, New York, 1977.
- Slăvescu Victor, *Creditele funciare din România*, Editura Cartea Românească, București, 1924.
- Idem, *Ion Strat. Economist-Financiar-Diplomat*, vol. II, Imprimeria Națională, București, 1946.
- Idem, *Viața și opera lui Petre Mavrogheni*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București, 1939.
- Smochină Andrei, Merei Luminița Eleni, *Primele reforme penitenciare la începutul României moderne*, în „Studii Juridice Universitare”, nr. 3-4/2012, pp. 49-59.
- Sora Andrei Florin, *Servir l'état roumain. Le corps préfectoral, 1866-1940*, București, Editura Universității din București, 2011.
- Stan Apostol, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență (1859-1877)*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1979.
- Idem, *Independența României. Detașarea de piața otomană și rețășarea de Europa*, Editura Albatros, București, 1998.
- Idem, *Independența statală în gândirea și practica politică a anilor 1859-1877*, în „Revista de Istorie”, tom. 28, nr. 10, 1975, pp. 1-32.
- Idem, *Putere politică și democrație în România (1859-1918)*, Editura Albatros, București, 1995.
- Idem, *Vasile Boerescu (1830-1883)*, Editura Științifică, București, 1974.
- Sturdza D. A., *Domnia regelui Carol I*, tom I, Institutul de arte grafice Carol Gobl, București, 1906.
- Șerban Alexandru, *Considerații istorice privind regimul de executare a pedepselor în dreptul românesc*, în „Revista de Științe Juridice”, Craiova, nr. 1/2019, pp. 27-31.

- Știrbăț Gheorghe Florin, *Din viața politică a României anilor 1876-1878. Procesul foștilor miniștri conservatori (I)*, în „Carpica”, XXXIX, 2010, pp. 171-196.
- Idem, *Din viața politică a României anilor 1876-1878. Procesul foștilor miniștri conservatori (II)*, în „Carpica”, XL, 2011, pp. 189-218.
- Idem, *Din viața politică a României în vremea Războiului de independență. Gruparea „centru”*, în „Acta Moldaviae Septentrionalis”, nr. 10, 2011, pp. 143-155.
- Idem, *Grupările conservatoare în viața politică a României în vremea Războiului de Independență*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXXII, 2011, pp. 206-239.
- Șuta Alina Ioana, Tămaș Oana Mihaela, Ciupală Alin, Bărbulescu Constantin, Popovici Vlad, *Legislația sanitară în România modernă (1874-1910)*, Presa Universitară Clujeană, 2009.
- Taylor A. J. P., *The struggle for mastery in Europe 1848-1918*, Oxford University Press, 1957.
- Tanoviceanu I., *Tratat de drept și procedură penală*, edițiunea a doua a *Cursului de drept și procedură penală revăzut și complectat*, vol. I, București, 1924.
- *Tată iubit și cel mai credincios prieten. Corespondența Regelui Carol I cu tatăl său, principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen (1866-1881)*, ediție îngrijită de Silvia Irina Zimmermann, Editura Corint, București, 2023.
- Teodorescu Anibal, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, București, 1935.
- Teodorescu G. Dem, *Monopolul tutunului la 1837*, în „Cele trei Crișuri”, anul XIII, nr. 1-2, 1920.
- Trăușan-Matu Lidia, *Instituțiile medicinei din România în perioada 1830-1874*, în „Caiete de antropologie istorică”, an XIX, nr. 1 (36), 2020, pp. 126-155.
- Totu Maria, *Garda Civică din România*, Editura Militară, București, 1976.
- Vava Lucian Popescu, *Începuturile legislației sanitare moderne românești (1874-1910)*, în „Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie-Istorie”, vol. XXVI/2019, Craiova, pp. 363-372.
- Vlad Laurențiu, *Constantin N. Brăiloiu (1809-1889). Fragmente biografice*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2023.
- Idem, *Imagini ale identității naționale. România la expozițiile universale și internaționale de la Paris*, Editura Meridiane, București, 2001.
- Vulturescu Gr., *Creditul Funciar*, București, Tipografia Voința Națională, 1905.

- Xenopol A. D., *Istoria partidelor politice în România, de la origini până la 1866*, vol. I, Librăria Stănciulescu, București, 1920.
- Idem, *Nicolae Kretzulescu. Viața și faptele lui (1812-1900)*, Ateliere grafice Socec, București, 1915.

VII. Lucrări speciale

- Bossy Raoul, *Politica externă a României între anii 1873-1880, privită de la agenția diplomatică din Roma*, Cultura Națională, București, 1928.
- Brătescu Liviu, I. C. *Brătianu și politica externă a României (1866-1888)*, Editura Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 2014.
- Carciga Dragoș, *Bucureștii în alegeri. Momentul aprilie 1875*, în „București, Materiale de istorie și muzeografie”, XIII, 2009, pp. 14-21.
- Căpușan Andrei Alexandru, *Din istoria relațiilor diplomatice româno-ruse. Misiunile speciale și crearea agențiilor diplomatice ale Rusiei și României (1868, 1874)*, în „Caiete diplomatice”, anii IV-V, 2016-2017, nr 4-5, pp. 5-14.
- Chiraș Ioan-Gabriel, „Am făcut greșeala de am cheltuit mai mult decât am avut. Monopolul tutunului (1872)”, în „Analele Bucovinei”, XXXII, nr. 2 (65), 2025, pp. 509-514.
- Idem, *Guvernul Lascăr Catargiu și alegerile din mai 1871*, în „Analele Bucovinei”, XXX, nr. 2 (61), 2023, pp. 567-574.
- Idem, *În districtulu cutare, s-a alesu, în colegiu cutare, domnulu cutare, cu aproape unanimitate! Alegerile pentru Senat din vara lui 1874*, în „Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, tom LX, 2023, pp. 313-321.
- Idem, *Spre o independență economică. Legea vamală din mai 1874*, în „Analele Bucovinei”, XXIX, 2(59), 2022, pp. 593-603.
- Ciobanu Ștefan Silviu, *Contribuții asupra biografiei lui Al. N. Lahovari*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie”, XXV, 2011, pp. 211-237.
- Cliveti Gheorghe, *1870-1871: Românii și „sincopa europeii franceze”*, în „Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, tom XLIV-XLV, 1998-1999, pp. 31-47.
- Cojocaru Florentina, Coman Nicolina, *Carol Davila și Expoziția universală de la Viena-1873*, în „Argesis. Studii și comunicări”, Seria Istorie, VII, Pitești, 1995, pp. 169-173.

- Crăciunescu Gampe, Cristina Paula, *Constantin Esarcu în misiune la Roma (1873-1876, 1879): Câteva date din corespondența diplomatică*, în „Analele Universității din București”, Seria Științe Politice, vol. IX, nr. 09/2017, pp. 3-17.
- Damean Sorin Liviu, *Aspecte ale modernizării societății românești (1866-1876). Inițiative monarhice*, în „Analele Universității din Craiova”, Seria Istorie, An. XIV, nr. 2/2009, pp. 175-189.
- Dăian Diana-Maria, *Romania and Austro-Hungary: Diplomatic Relations in the New Stage of the "Oriental Issue"*, în „Journal of Romanian literary studies”, nr. 8/2016, pp. 439-449.
- Fușcan Valentin-Ioan, *Prima lege sanitară din România și măsurile de combatere a răspândirii epidemiilor – Legea asupra serviciului sanitar din 16 iunie 1874*, în „Acta Terrae Fogarasiensis”, IX, 2020, pp. 178-186.
- Gavriș Simion-Alexandru, *Anti-Caragiale: alegeri (ușor) plicticoase și (aproape) corecte la 1871*, în „Convorbiri Literare”, nr. 12(312), decembrie 2021, pp. 134-137.
- Idem, *Câte ceva despre începuturile politice ale Junimii*, în „Convorbiri Literare”, nr. 5 (305), 2021, pp. 145-147.
- Idem, *Centralism și autonomie locală în legislația administrativă a guvernării Lascăr Catargiu (1871-1876)*, în „Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași”, serie nouă, istorie, tom LXXI, 2025, pp. 225-236.
- Idem, *Elita conservatoare românească la jumătatea secolului al XIX-lea: Lascăr Catargiu*, lucrare în manuscris.
- Idem, *Îngrijorări conservatoare, melancolii liberale și încăierări bucureștene: Alegerile parlamentare din 1875*, în „Convorbiri Literare”, nr. 8 (320), 2022, pp. 135-138.
- Idem, *Revolta boierilor: Alegerile pentru senat din martie 1876*, în „Convorbiri Literare”, aprilie 2025, nr. 4 (352), pp. 136-142.
- Idem, *Towards a history of political representation in 19th-century Romania. The Chamber of deputies during the 1871-1875 parliamentary term*, in „Südost-Forschungen”, band 82, 2023, pp. 173-192.
- Ionicescu Alexandru, *Guvernarea conservatoare (1871–1876). Activitatea legislativă*, teză de doctorat, Craiova, 2020.
- Idem, *Petre Mavrogheni's resignation from the Lascăr Catargiu Government (1875)*, in „Journal of Humanities, Culture, and Social Sciences”, vol. 3, no 1, 2016, pp. 85-96.

- Iordache Anastasie, *Sub zodia Strousberg. Viața politică din România 1871-1878*, Editura Globus, București, 1991.
- Iorga Filip-Lucian, *Petre Mavrogheni. Diplomatul gentilom*, în „Revista Institutului Diplomatic Român”, an II, nr. I(III), semestrul I, 2007, pp. 154-165.
- Moroianu Dan, *Problema căilor ferate și afacerea Strousberg*, în „Buridava”, nr. 8/2010, pp. 238-243.
- Oncescu Iulian, *Dilema unei opțiuni: România între Franța și Prusia (1870)*, în „Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii”, nr. 20, 2007, pp. 245-260.
- Idem, *Vinovați sau nevinovați. Procesul politic de la Târgoviște (1870)*, în volumul „Cultură, politică și societate în timpul domniei lui Carol I. 130 de ani de la proclamarea Regatului României”, Casa editorială Demiurg, Iași, 2011.
- Rosetti Radu, *Un uitat, generalul Ion Em. Florescu*, în „Academia Română. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria III, tomul XIX, 1937, pp. 1-31.
- Russu Vasile, *Considerații privind constituirea partidului conservator din România*, în „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași”, t. XVIII, fasc. II, 1972, pp. 117-146.
- Idem, *Din frământările politice ale perioadei de instabilitate guvernamentală și parlamentară (1866-1871). Încercări de revizuire a constituției*, în volumul „Vasile Russu. Studii de istorie modernă a României”, ediție îngrijită de Gheorghe Cliveti, Editura Casei Corpului didactic, Bacău, 2008.
- Idem, *Împrejurările și semnificația instaurării guvernării conservatoare Lascăr Catargiu (martie 1871)*, extras din „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol”, 16, 1979, pp. 359-384.
- Slăvescu Victor, Murgiu Costin, *Afacerea Strousberg (I)*, în „Magazin Istoric”, an XIII, nr. 2, 1979, pp. 58-63; *Afacerea Strousberg (II)* în „Magazin Istoric”, an XIII, nr. 3, 1979, pp. 49-52; *Afacerea Strousberg (III)* în „Magazin Istoric”, an XIII, nr. 4, 1979, pp. 58-62; *Afacerea Strousberg (IV)* în „Magazin Istoric”, an XIII, nr. 5, 1979, pp. 54-57.
- Sucilă-Pahoni Cipriana, *O privire critică asupra legii penitenciarelor de la 1 februarie 1874*, în „Crisia”, XLII, 2012, pp. 99-109.
- Stern Fritz, *Gold and Iron: The collaboration and friendship of Gerson Bleichroder and Otto von Bismarck*, in „The American Historical Review”, vol. 75, no. 1, 1969, pp. 37-46.

- Szabo Anamaria, *Patronagiul infractorilor și alte măsuri de asistare: 1874-1936. Începuturile probațiunii în România*, în „Revista de Asistență Socială”, an IX, nr. 3/2010, pp. 7-20.
- Timofte Mihai, *România la 1870-1871. Monarhie sau Republică. Studiu de caz asupra scenei politice interne și a relațiilor internaționale*, Iași, 1996.
- Vele Ana-Maria, Varga Attila, *Diplomația franceză și primii ani de domnie ai lui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen (1866-1875)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012.
- Zorlescu Larisa-Izabela, *British diplomacy and the question of jewish emancipation: external diplomacy pressures and the governmental reactions in Bucharest (1866-1876)* in „Analele Universității Craiova”, Istorie, an XXX, nr. 2 (48)/2025, pp. 33-57.

VIII. Surse WEB

- Bartels Charlotte, *Top incomes in Germany 1871-2013*, disponibil la adresa: <https://wid.world/document/top-incomes-germany-1871-2013-wid-world-working-paper-2017-18/> (accesat 25.05.2026).
- *Lege pentru instituirea taxei de timbru și înregistrare și regulamentul pentru aplicarea ei cu tablouri de taxele timbrului proporțional și de înregistrare*, disponibil la adresa: <http://www.revenues.ro/lege1872.pdf> (accesat 25.05.2026).
- Ralf Roth, *The rise and fall of the railway king Henry Bethel Strousberg. Difficulties of International Railway Investments in Germany in the 1860's*, disponibil la adresa: <https://www.docutren.com/historiaferoviaria/Semmering2004/pdf/05.pdf> (accesat 25.05.2026).